

MODUL 8:

Slovenská republika: vstupní charakteristika – moc zákonodárná, výkonná a soudní – Ústava Slovenské republiky

Cíl:

Student se po prostudování problematiky bude orientovat v základních historických a geopolitických údajích o Slovenské republice a bude schopen přinejmenším stručně charakterizovat ústavní pozici zákonodárné, výkonné a soudní moci ve Slovenské republice. Současně bude schopen podat základní výklad o Ústavě Slovenské republiky.

Klíčová slova:

Základní historické a geopolitické údaje: Pittsburská dohoda, Martinská deklarace, Trianonská smlouva – Slovenská republika rad – župní a zemské zřízení – slovenská autonomie – Slovenská republika 1939–1945 – obnova ČSR po roce 1945 – události konce roku 1989 (VPN) – perioda 1990–1992 (tzv. pomlčková válka, ČSFR, Milevská smlouva) – charakteristika slovenského politického života v letech 1993–1998 – Dzurindovy vlády.

Slovenský systém veřejné správy: zákonodárná moc: Národní rada Slovenské republiky (volební období, imunita, klouzavý a volný mandát, působnost, kreační a kontrolní působnost, legislativní proces, lidové hlasování, struktura, legislativní proces) – výkonná moc: prezident (volba a osoba prezidenta, ústavní kompetence, vztah k vládě a Národní radě Slovenské republiky, zpráva o stavu Slovenské republiky, sídlo a Úřad prezidenta Slovenské republiky) a vláda Slovenské republiky (způsob ustavení a ústavní kompetence, role premiéra) – soudní moc (Ústavní soud Slovenské republiky, obecné soudy).

Ústava Slovenské republiky: přijetí, struktura a novely Ústavy Slovenské republiky.

Shrnutí:

Slovenská republika je stát ve střední Evropě s hlavním městem Bratislavou. Slovensko bylo po staletí součástí uherského státu a samostatného státu se obyvatelé Slovenska dočkali až po první světové válce v rámci Československa. Ačkoliv již od počátku třicátých let na Slovensku sílily separatistické a autonomistické tendence, teprve po mnichovském diktátu byl 19. listopadu 1938 schválen zákon o autonomii Slovenska v rámci nově ustanovené republiky Česko-Slovenské. Den před vznikem Protektorátu Čechy a Morava byla pod nátlakem hitlerovského Německa vyhlášena Slovenská republika. Na konci dubna 1945 byla zahájena obnova Slovenské republiky v rámci ČSR a novou etapu ve vývoji Slovenska zahájila

systemová změna režimu na konci osmdesátých let 20. století. Jediným zákonodárným orgánem Slovenské republiky je Národní rada Slovenské republiky, volená na řádné čtyřleté období. Národní rada Slovenské republiky je jednokomorovým parlamentem se sto padesáti poslanci, kteří jsou voleni ve všeobecných, rovných, přímých volbách na základě tajného hlasování. Výkonná moc se na Slovensku dělí mezi prezidenta, voleného na pětileté volební období, a vládu, jejíž funkční období je identické s volebním obdobím Národní rady Slovenské republiky. Soudní moc na Slovensku vykonávají Ústavní soud Slovenské republiky a soustava obecných soudů v čele s Nejvyšším soudem. Ústava Slovenské republiky byla schválena Národní radou Slovenské republiky 1. září 1992 a účinnosti nabyla s výjimkou vybraných ustanovení již 1. října 1992. Slovenská ústava se člení na preambuli a devět hlav, které se dále dělí na oddíly, případně celkem 156 článků, odstavce a písmena. Slovenská ústava byla dosud novelizována celkem devětkrát.

Kontrolní otázky:

- 1) Popiš klíčové události slovenského politického života v letech 1989–1992 a stručně charakterizuj události, které vedly k rozpadu ČSFR.
- 2) Uveď příklady paralelního posilování a oslabování ústavní moci prezidenta Slovenské republiky.
- 3) Vyjmenuj alespoň základní oblasti kreační působnosti Národní rady Slovenské republiky.
- 4) Stručně popiš soudní soustavu Slovenské republiky.
- 5) Kolikrát byla novelizována Ústava Slovenské republiky a jaký byl obsah jejich nejdůležitějších novelizací?

Literatura:

Honzák, F., Pečenka, M., Steller, F., Vlčková, J.: Evropa v proměnách staletí. Praha: Libri, 1997, s. 607–608, 611–612.

Klokočka, V.: Ústavy států Evropské unie, 2. díl. Praha: Linde 2005.

Kopeček, L.: Slovensko. In Kubát, M. (ed.): Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy. Praha: Eurolex Bohemia 2004, s. 355–370, 372–373.

Kroupa, J. (ed.): Soudobé ústavní systémy. Brno: Masarykova univerzita 2001.

www.prezident.sk.

1. ZÁKLADNÍ HISTORICKÉ A GEOPOLITICKÉ ÚDAJE

Slovenská republika je kontinentální vnitrozemský stát ve střední Evropě o rozloze 49 041 km² s hlavním městem Bratislavou a přibližně 5400000 obyvateli.

1.1 Slovensko v letech 1918–1989

Slovensko bylo po staletí součástí uherského státu. Samostatného státu se obyvatelé Slovenska dočkali až po první světové válce v rámci Československa: Slovensko se připojilo k nově vznikнувšímu státu na základě **Pittsburské dohody** slovenské zahraniční reprezentace v USA a T. G. Masaryka (30. června 1918), na základě účasti M. R. Štefánika v Národní radě československé a na základě **Martinské deklarace** ze dne 30. října 1918, v níž byla výslovně zakotvena slovenská autonomie. Záhy po připojení k ČSR se staly jižní oblasti Slovenska dějištěm tuhých bojů s maďarskými vojsky, která se snažila zabránit odtržení Slovenska od Uher, a navíc byla pod vlivem Maďarska vyhlášena v Prešově v červnu 1919 krátkodechá **Slovenská republika rad** (existovala do 7. 7. 1919). Definitivní hranice po první světové válce byly stanoveny **Trianonskou smlouvou** ze 4. června 1920 (s Maďarskem) a jednáními velvyslanecké **komise ve Spa** 28. července 1920 (hranice s Polskem).

V prvním poválečném desetiletí si Slovensko zachovalo stávající **župní zřízení**: původních šestnáct žup bylo reorganizací k 1. lednu 1923 (celostátní župní zřízení) omezeno na **šest velkých žup**, župy bratislavskou, nitranskou, povážskou, zvolenskou, podtatranskou a košickou. Začátkem roku 1928 nahradilo župní zřízení nové zřízení krajinské, župy byly odstraněny a Slovensko (Krajina Slovenská) se stalo jednou ze čtyř zemí nově územně reorganizované Republiky československé.

Ačkoliv již od počátku třicátých let na Slovensku sílily separatistické a autonomistické tendence, teprve po mnichovském diktátu byl **19. listopadu 1938 schválen zákon o autonomii** Slovenska v rámci nově ustanovené republiky Česko-Slovenské. Vídeňskou arbitráží ztratilo Slovensko po Mnichovské dohodě jižní území s převážně maďarsky mluvícím obyvatelstvem, část Oravy, Spiše a Javorinu obsadilo Polsko a Petržalku s Děvínem nacistické Německo. Další východoslovenská území byla okupována od roku 1939. Den před vznikem Protektorátu Čechy a Morava – dne 14. března 1939 – byla pod nátlakem hitlerovského Německa vyhlášena **Slovenská republika**, jejíž politické zřízení částečně

kopírovalo italský fašistický model. Fašistická správa byla dočasně odstraněna v pozdním létě 1944 při Slovenském národním povstání, definitivně po osvobození na jaře 1945.

Košický vládní program, oficiálně přijatý československou vládou v dubnu 1945, uznal svébytnost slovenského národa, jeho institucionální vyjádření Slovenskou národní radou (SNR) a deklaroval plné zrovnoprávnění českého a slovenského národa. V éře Třetí československé republiky (1945–1948) se ovšem v praxi projevil zcela opačný trend: pravomoci slovenských orgánů byly postupně oklešťovány a v éře komunistického režimu se tento trend prohloubil tak, že slovenské národní orgány ztratily jakýkoli reálný vliv. Na osvobozeném slovenském území převzala vládu nejprve **Slovenská národní rada**, po válce doplněná **Sborem pověřenců** (1946), zrušeným oficiálně až v roce 1960, kdy bylo Slovensko v rámci územně správní reformy ČSR rozděleno na kraje Východoslovenský, Středoslovenský a Západoslovenský. Osamostatňovací proces Slovenska pokračoval v roce 1968 **přijetím zákona o federaci** (ústavní zákon č. 143/1968 Sb.) s platností od 1. ledna 1969: **Slovenská socialistická republika** se stala jednou ze dvou socialistických republik v rámci federalizovaného Československa. Úsilí o samostatnost nově akcelerovalo po roce 1989 a nakonec vyvrcholilo vyhlášením **Slovenské republiky 1. ledna 1993**.

1.2 Politický a institucionální vývoj Slovenska po roce 1989

Novou etapu ve vývoji Slovenska zahájila systémová změna režimu na konci osmdesátých let 20. století, která odstartovala budování demokratického režimu a ukončila politický monopol Komunistické strany Československa (KSČ); na Slovensku fungovala její odnož **Komunistická strana Slovenska** (KSS), která byla do listopadu 1989 na KSČ zcela závislá. Vývoj na Slovensku vykazoval do roku 1992 četné analogie, ale i určité difference ve srovnání s vývojem v české části společného státu Čechů a Slováků. Podobně jako v českých zemích se hlavním hybatelem politických a ústavních změn na Slovensku stalo masové protestní hnutí **Veřejnost proti násilí (VPN)**. Od konce roku 1989 do poloviny roku 1990 byla na Slovensku (stejně jako na federální úrovni) u moci tzv. vláda národního porozumění, v jejímž čele stál reformně orientovaný komunist Milan Čič (ministr spravedlnosti poslední předlistopadové slovenské vlády).

Po prvních demokratických parlamentních volbách v červnu 1990 vznikla koaliční vláda VPN, Křesťanskodemokratického hnutí (KDH) a Demokratické strany (DS); později se

formálním členem vládní kolace stala Maďarská nezávislá iniciativa, spojenec VPN. V čele vlády stanul dosavadní ministr vnitra za VPN **Vladimír Mečiar**. Konflikt mezi Mečiarom a vedením VPN zapříčiněný Mečiarovým politickým stylem a metodami vyústil v dubnu 1991 v jeho odvolání z postu předsedy vlády. Mečiar následně založil Hnutí za demokratické Slovensko (**HZDS**). Novým premiérem se stal **Ján Čiarnogurský** (KDH) a vládní koalice přetrvala v nezměněném složení až do parlamentních voleb v roce 1992.

Během roku 1990 a 1991 se postupně komplikovala situace okolo státoprávního uspořádání československého státu (**tzv. pomlčková válka**): zatímco česká politická reprezentace prosazovala jako název státu termín Československá republika, slovenská strana byla ochotna tento název akceptovat pouze v případě, že mezi slovy česká a slovenská bude pomlčka, což ovšem Česká strana odmítala z důvodu historických resentimentů (označení státu v době Druhé československé republiky). Situaci nakonec vyřešilo přijetí názvu **Česká a Slovenská Federativní Republika (ČSFR)**.

Konflikty ohledně česko-slovenského státoprávního vztahu se stupňovaly. Rozdíly nepanovaly jen mezi českou politickou reprezentací na straně jedné a slovenskou na straně druhé, ale i uvnitř slovenské politické elity. Promítlo se to v **rychlé diferenciaci slovenské politiky**. Posledním pokusem jak upravit vztah obou částí státu před volbami 1992 byla únorová kompromisní **tzv. Milevská smlouva** mezi českou a slovenskou politickou reprezentací, která ovšem následně neprošla v předsednictvu Slovenské národní rady (slovenském parlamentu).

Červnové parlamentní volby 1992 znamenaly vítězství politicky odlišných proudů v obou částech federace, ODS v ČR a HZDS na Slovensku (zisk více než 37 % hlasů). Slovenské politické strany, prosazující jako prioritu federaci, ve volbách propadly a po volbách se definitivním politickým řešením česko-slovenského vztahu stala dohoda mezi ODS a HZDS o **rozdělení federace a vzniku dvou samostatných států k 1. lednu 1993**. Slovensko si vybralo stejně jako ČR zastupitelskou a parlamentní formu vlády, Slovenská národní rada (SNR) se transformovala v Národní radu Slovenské republiky, slovenská vláda se změnila ve vládu nezávislého státu a nově byly zřízeny instituce slovenského prezidenta, Ústavního soudu Slovenské republiky, Národní banky Slovenské republiky ad.

V čele jednobarevné slovenské vlády HZDS stál od voleb 1992 Vladimír Mečiar, jehož vládu podporovaly opoziční Slovenská národní strana (SNS) a exkomunistická Strana demokratické levice (SDE). Při kladení ústavních základů nového státu byly obě strany ochotny s HZDS spolupracovat. **Na jaře 1993 začalo období politické nestability:** dočasným řešením jejího překonání bylo vytvoření koaliční vlády HZDS a SNS (listopad 1993). Životnosti další Mečiarovy vlády to ovšem nepomohlo. Po odchodu skupiny poslanců z HZDS a rozkolu v SNS ztratila vláda většinu v parlamentu. Po **projevu prezidenta Michala Kováče o stavu země v březnu 1994**, v němž bylo HZDS s Mečiarom v čele podrobena tvrdé kritice, se parlamentní opozice dohodla na vyslovení nedůvěry premiérovi. Hlasování dopadlo v Mečiarův neprospěch a HZDS a SNS odešly do opozice.

Parlamentní opozice sestavila dočasnou vládu vedenou Jozefem Moravčíkem, omezenou předčasnými parlamentními volbami na přelomu září a října 1994. Moravčíkova vláda byla značně heterogenní: zastoupeny v ní byly jak postkomunistická SDE, tak antikomunistická KDH, a dále strany, které vznikly odštěpením od HZDS a SNS. Vládu podporovaly i maďarské politické strany. Po **předčasných parlamentních volbách na podzim 1994**, které znovu vyhrálo HZDS, se Vladimír Mečiar potřetí stal premiérem. Vytvořil opět politicky značně širokou koaliční vládu, tvořenou HZDS, radikálně nacionalistickou SNS a extrémně levicovým Sdružením dělníků Slovenska (ZRS).

Po nástupu vlády HZDS-SNS-ZRS proběhla výměna vládní elity a z hlediska demokratických standardů nastal regresivní vývoj. Slovensko se podle některých politologů přiblížilo k tzv. **neliberálním demokraciím**, v nichž nejsou politická a občanská práva občanů respektována, projevuje se v nich manipulativní užívání moci vládní elitou a právní stát se stává chimérou. Ze strany vládní koalice došlo k radě excesů, porušujících platný právní řád, a mimořádně se vyhroutil konflikt s opozicí a prezidentem M. Kováčem. Nejvýznamnějšími porušeními právního řádu a ústavnosti byly kauzy neústavního zbavení mandátu dvou poslanců vládní koalice nesouhlasících s vládní politikou, úplné odstavení parlamentní opozice od kontroly výkonné moci, zmařené referendum o vstupu do NATO a přímé volbě prezidenta a únos syna prezidenta Kováče Slovenskou informační službou. Posun prodělala dosavadní zahraničněpolitická orientace země, v níž došlo k oslabení integračních procesů s EU a NATO. Polarizace slovenské politické elity dosáhla takového stupně, že se parlamentu nepodařilo zvolit nového prezidenta poté, co skončilo funkční období prezidenta Kováče v březnu 1998. Prezidentská funkce zůstala půldruhého roku neobsazena.

V **parlamentních volbách v září 1998** přes formální prvenství HZDS zvítězily opoziční strany, které vytvořily vládu v čele s **Mikulášem Dzurindou**, lídrem Slovenské demokratické koalice (SDK). Dzurindova vládní koalice, sahající od pravostředové SDK, přes levicovou SDL, nejasně profilovanou Stranu občanského porozumění (SOP) až po Stranu maďarské koalice (SMK), byla opět značně heterogenní. Důležitou změnou v politickém systému se stalo zavedení přímé volby prezidenta na přelomu let 1998/1999. První volba se uskutečnila v květnu 1999 a prezidentem byl ve 2. kole zvolen kandidát stávající vládní koalice a předseda SOP Rudolf Schuster. Přes několik vládních krizí a rozklad většiny vládních stran Dzurindův kabinet přetrval až do **parlamentních voleb v září 2002**, po nichž poprvé v politické historii Slovenska po roce 1989 nedošlo k výměně osoby premiéra. Dzurinda sestavil koaliční vládu, v níž mimo jeho nové strany Slovenské demokratické a křesťanské unie (SDKÚ) zasedly tři další subjekty, Křesťanskodemokratické hnutí, Strana maďarské koalice a další nová strana, Aliance nového občana (ANO). Druhá Dzurindova vláda, disponující těsnou parlamentní většinou, měla sice relativně homogenní politický profil, přesto v jejím rámci došlo k několika ostrým vnitřním konfliktům. Interní politické konflikty ale nakonec vedly v polovině roku 2003 ke vzniku menšinového kabinetu.

Dnes je Slovenská republika plně etablovanou demokracií středovýchodní Evropy, členem EU (2004), NATO (2004), OSN (1948, resp. 1993), OECD a dalších světových organizací.

2. SLOVENSKÝ SYSTÉM VEŘEJNÉ SPRÁVY: MOC ZÁKONODÁRNÁ, VÝKONNÁ A SOUDNÍ

2.1 Zákonodárná moc: Národní rada Slovenské republiky

Jediným zákonodárným orgánem Slovenské republiky je **Národní rada Slovenské republiky**, volená na řádné čtyřleté období. Národní rada Slovenské republiky je jednokomorovým parlamentem se sto padesáti poslanci, kteří jsou voleni ve všeobecných, rovných, přímých volbách na základě tajného hlasování. Poslancem je možné zvolit občana, který má volební právo, dosáhl jednadvaceti let a má trvalý pobyt na území Slovenské republiky. Poslanci jsou podle Ústavy zástupci občanů a nejsou vázáni pokyny politických stran (uplatňuje se zde tzv. volný, resp. reprezentativní mandát). Poslanec je podle slovenské Ústavy při výkonu funkce chráněn **imunitou**, která se vztahuje na parlamentní hlasování nebo

výroky při výkonu funkce, a to i po zániku mandátu. Bez souhlasu parlamentu není možné poslance trestně ani disciplinárně stíhat ani vzít do vazby. Pokud Národní rada Slovenské republiky souhlas odepře, jsou trestní stíhání nebo vzetí do vazby vyloučeny po dobu výkonu mandátu (ne tedy navždy jako v českém případě). Funkce poslance je neslučitelná s dalšími veřejnými funkcemi, např. prezidenta, soudce, prokurátora. V okamžiku, kdy je poslanec jmenován členem vlády, nastupuje na jeho místo do Národní rady náhradník (**tzv. klouzavý mandát**). V případě ztráty vládního křesla získává poslanecký mandát zpět. Mandát poslance po dobu výkonu vládní funkce nezaniká, pouze se neuplatňuje.

Působnost Národní rady Slovenské republiky je možné rozdělit na oblast **zákonodárství**, (vytváření státních orgánů), oblast **kontroly** a oblast **vnitřní a zahraniční politiky státu**. Právo zákonodárné iniciativy mají výbory Národní rady Slovenské republiky, poslanci (jednotlivci nebo skupina) a vláda. Právo zákonodárné iniciativy nemá prezident.

K platnému **usnesení Národní rady Slovenské republiky** je potřebný souhlas (kvórum) nadpoloviční většiny přítomných poslanců. Parlament je usnášeníschopný v přítomnosti nadpoloviční většiny všech poslanců. Ke **schválení zákona** stačí souhlas nadpoloviční většiny přítomných poslanců. Pokud prezident zákon vetuje, může jej parlament přehlasovat nadpoloviční většinou všech poslanců. V případě, že parlament zákon znovu schválí i přes připomínky prezidenta a ten jej následně odmítne podepsat, zákon se vyhlásí i bez jeho podpisu. Souhlas nadpoloviční většiny všech poslanců je vyžadován i pro souhlas parlamentu s mezinárodními smlouvami. Na **přijetí Ústavy**, změnu Ústavy, ústavního zákona a vypovězení války je zapotřebí třípětinová většina všech poslanců, přičemž veto prezidenta není v tomto případě přípustné. Stejně kvórum je potřebné na vyslovení souhlasu s mezinárodní smlouvou, která přenáší část práv Slovenské republiky na Evropskou unii. **Kreační působnost** Národní rady Slovenské republiky se projevuje vůči dalším státním orgánům a při tvorbě vlastních orgánů. Kromě kreační působnosti vůči vládě parlament volí a odvolává předsedu a místopředsedu Nejvyššího kontrolního úřadu a tři členy Soudní rady Slovenské republiky. Národní rada Slovenské republiky také volí kandidáty na soudce Ústavního soudu, z nichž následně prezident vybírá ústavní soudce. Parlament zřizuje zákonem ministerstva a další orgány státní správy.

Ve **vztahu k prezidentovi** může parlament iniciovat **lidové hlasování** o jeho odvolání před skončením funkčního období nebo podat žalobu na prezidenta k ústavnímu soudu za úmyslné

porušení ústavy nebo za vlastizrady. V obou případech je potřebné dosažení souhlasu třípětinové většiny všech poslanců. Lidové hlasování o odvolání prezidenta je úspěšné, pokud pro jeho odvolání hlasovala nadpoloviční většina oprávněných voličů. Pokud lidové hlasování nebylo úspěšné, prezident rozpustí Národní radu. Úprava odvolání prezidenta prostřednictvím lidového hlasování souvisí se zavedením přímé volby prezidenta v roce 1999.

Parlament má právo vytvářet **poslanecké výbory**, volit a odvolávat **předsedu a místopředsedy Národní rady**. Tato kreační působnost se stala v 90. letech předmětem mnoha kontroverzí, které plynuly z vyhoceně konfrontačního charakteru slovenské politiky. K návratu v parlamentní demokracii nezbytné kontrolní roli opozice vůči moci výkonné došlo až na konci 90. let. **Kontrolní pravomoci parlamentu** se uplatňují vůči vládě a jejím jednotlivým členům. Každý poslanec má ústavní právo interpelovat vládu, člena vlády nebo vedoucího jiného ústředního orgánu státní správy, v jehož čele nestojí člen vlády. O odpovědi na interpelaci se koná rozprava, kterou je možné spojit s hlasováním o důvěře vládě či ministroví. Další formou kontrolní působnosti parlamentu je právo jednat o programovém prohlášení nové vlády, přičemž souhlas parlamentu je podmínkou pro to, aby se vláda ujala výkonu svých ústavních oprávnění. Schválení programového prohlášení je spojeno s vyslovením důvěry vládě. Do **další působnosti Národní rady Slovenské republiky** v oblasti vnitřní a zahraniční politiky státu je možné zařadit působnost v oblasti referendum, souhlasu s uzavíráním mezinárodních smluv, schvalování státního rozpočtu a státního závěrečného účtu, vyslovování souhlasu s přítomností zahraničních ozbrojených sil, projednávání základních otázek vnitřní, mezinárodní, hospodářské a sociální politiky atd.

2.2 Výkonná moc: prezident a vláda

2.2.1 Prezident

Prezident Slovenské republiky je oficiální hlavou státu a reprezentuje stát. Podmínkou prezidentské kandidatury je volitelnost do Národní rady Slovenské republiky a minimální věk čtyřicet let. Po novelizaci Ústavy na konci 90. let je prezident volen přímo voliči na dobu pěti let, nejvýše však na dvě funkční období. **Prezidenta** je možné zbavit funkce během volebního období buď na základě úspěšného lidového hlasování o odvolání z funkce, anebo na základě rozhodnutí Ústavního soudu o úmyslném porušování Ústavy či vlastizrady. Prezident disponuje pravomocemi obvyklými pro prezidentský úřad v parlamentních režimech: je především reprezentativním orgánem a jeho kompetence jsou ve srovnání s prezidentskými či

poloprezidentskými režimy slabé. Prezident zastupuje Slovenskou republiku navenek, dojednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy (tuto pravomoc ovšem může přenést na vládu nebo se souhlasem vlády na jednotlivé členy vlády), přijímá, pověřuje a odvolává vedoucí diplomatických misí, svolává ustavující schůzi Národní rady Slovenské republiky, uděluje vyznamenání, je vrchním velitelem ozbrojených sil, vyhlašuje amnestie, referenda, výjimečný stav, válku atd.

Prezident může rozpustit Národní radu SR, jestliže do šesti měsíců od jmenování vlády neschválila vládní programové prohlášení, pokud se do tří měsíců neusnesla o vládním návrhu zákona, s nímž vláda spojila návrh na vyslovení důvěry, pokud Národní rada Slovenské republiky nebyla déle než tři měsíce usnášeníschopná, i když její zasedání nebylo přerušeno, nebo když bylo zasedání parlamentu přerušeno delší dobu, než povoluje ústava, tj. déle než čtyři měsíce. Právo rozpustit Národní radu SR nemůže prezident využít během posledních šesti měsíců svého funkčního období. Prezident dále rozpouští parlament v případě neúspěchu lidového hlasování o svém odvolání; současně začne prezidentovi plynout nové volební období.

K prezidentským pravomocím patří **právo každoročně podávat Národní radě zprávu o stavu Slovenské republiky**. V politické praxi se tato pravomoc ukázala překvapivě důležitá, nejvíce na začátku roku 1994, kdy silně kritická zpráva prezidenta Kováče o stavu země vyvolala atmosféru, v níž proběhlo úspěšné parlamentní hlasování o vyslovení nedůvěry Mečiarove vládě. Prezident má také **právo veta vůči zákonům schváleným parlamentem**. Vzhledem k poměrně nízkému kvóru nutnému pro přehlasování veta – nadpoloviční většina všech poslanců – ovšem není tato pravomoc příliš silná. Ve vztahu k soudnictví je důležitá prezidentova **pravomoc jmenovat soudce**, soudce Nejvyššího soudu SR a jeho předsedu a místopředsedu a dále soudce Ústavního soudu SR a jeho předsedu a místopředsedu. Ve vztahu k vládě má **pravomoc jmenovat a odvolávat předsedu vlády** a na jeho návrh ostatní členy vlády, pověřovat je řízením ministerstev a přijímat jejich demisi. V případě jmenování a odvolávání členů vlády je prezident vázán návrhem premiéra. Prezident musí odvolat premiéra a ostatní členy vlády v okamžiku, kdy jim Národní rada Slovenské republiky vysloví nedůvěru nebo sami podají demisi.

Zavedení přímé volby prezidenta v roce 1999 nedoprovázelo jen posílení postavení prezidenta dané přímým mandátem od voličů a jisté posílení prezidentských pravomocí vůči

Národní radě, ale i opačný trend omezování některých dosavadních prezidentských pravomocí. K omezení nedošlo jen u relativně méně významných kompetencí, když například zmizela možnost prezidenta účastnit se a předsedat zasedání vlády. Zvláště důležité bylo **zavedení povinné kontrasignace některých prezidentských rozhodnutí** předsedou vlády, nebo příslušným resortním ministrem. Kontrasignace se týká přijímání a pověřování vedoucích diplomatických misí (kontrasignace ministra zahraničí), udělování amnestií (kontrasignace ministra spravedlnosti) a vrchního velení ozbrojeným silám (kontrasignace ministra obrany).

Sídlem prezidenta Slovenské republiky, v jejímž čele se do dnešních dnů vystřídali čtyři prezidenti, jmenovitě Michal Kováč (1993–1998), Rudolf Šuster (1999–2004) a Ivan Gašparovič (2004–2009, 2009), je letní palác knížete Antona Grasalkoviče v Bratislavě. Servisním úřadem prezidenta Slovenské republiky je **Úřad prezidenta Slovenské republiky**.

2.2.2 Vláda

Vláda Slovenské republiky je vrcholným orgánem výkonné moci. Vláda zabezpečuje plnění zákonů Národní rady Slovenské republiky, sjednocuje, řídí a kontroluje činnost ministerstev a ostatních orgánů státní správy, sleduje a zabezpečuje plnění vládních nařízeních. Vláda odvozuje svou pravomoc od parlamentu, nikoliv od prezidenta. Vláda a její členové jsou odpovědní Národní radě SR, která má vůči vládě kontrolní pravomoc (právo vyslovit nedůvěru, interpelace atd.). Úzká vazba mezi oběma orgány se promítá i do ustanovení, že odstoupící vláda podává vždy demisi po ustavující schůzi nového parlamentu a svou funkci vykonává až do vytvoření nové vlády, čímž je funkční období vlády spojeno s volebním obdobím parlamentu.

Předsedu vlády a členy vlády jmenuje prezident na návrh předsedy vlády. Politická praxe Slovenska se automaticky nedrží pravidla, že předsedou vlády se stává předseda vítězné politické strany. Na Slovensku se spíše prosazuje **tendence obsazení premiérského postu osobou, která je schopna sestavit vládu s většinovou podporou v parlamentu** (klíčovou se stala skutečnost, že až na krátké období let 1992–1993 byly všechny slovenské vlády koaličními kabinety, utvořenými značným počtem politických stran). Mediační schopnosti premiéra a jeho akceptovatelnost z hlediska jednotlivých koaličních aktérů se tak stávají mimořádně důležitými.

Nově jmenovaná vláda musí do třiceti dnů od svého jmenování předstoupit před Národní radu Slovenské republiky s vládním programem a požádat o **vyslovení důvěry**, k jejímuž získání je potřebný souhlas nadpoloviční většiny přítomných poslanců. Kdykoli během volebního období může vláda požádat parlament o vyslovení důvěry, případně může přijetí konkrétního zákona s vyslovením důvěry spojit. Stejně tak může parlament kdykoliv vyslovit vládě nedůvěru. K hlasování je potřebný návrh podepsaný nejméně pětinou poslanců. Na rozdíl od vyslovení důvěry je kvórum pro vyslovení nedůvěry vyšší, když je potřebný souhlas nadpoloviční většiny všech poslanců. Postavení předsedy vlády je relativně silné (v zásadě je velmi blízké českým poměrům). V případě, že premiér podá demisi, podává **demisi** celá vláda. V případě, že je mu vyslovena nedůvěra parlamentem, musí prezident odvolat celou vládu. Na rozdíl od české ústavní úpravy může parlament vyslovit nedůvěru nejenom vládě jako celku, ale i jejím jednotlivým členům, což automaticky znamená povinnost prezidenta je odvolat.

Výkon **funkce člena vlády** je neslučitelný s výkonem poslaneckého mandátu, funkce v jiném orgánu veřejné moci, podnikatelskou nebo jinou činností v rozporu s Ústavou Slovenské republiky. Vláda je usnášeníschopná v přítomnosti poloviny svých členů, přičemž rozhoduje ve sboru. Na platné usnesení je potřebný souhlas nadpoloviční většiny přítomných. Vláda má jinak obvyklé povinnosti jednoho z vrcholů výkonné moci: rozhoduje o návrzích zákonů, nařízeních vlády, programech jednání, návrhu státního rozpočtu, zásadních otázkách vnitřní a zahraniční politiky atd.

3. SOUDNÍ MOC

3.1 Ústavní soud

Ústavní soud je nezávislý soudní orgán zabývající se kontrolou a ochranou ústavnosti, v jehož kompetenci je kontrola souladu zákonů, nařízeních vlády, všeobecných závazných právních předpisů místních orgánů státní správy či předmětů referend s ústavou. Dále je příslušným soudem v kompetenčních sporech mezi ústředními orgány státní správy a ve stížnostech fyzických či právnických osob ve věci porušení základních práv a svobod. Od počátku slovenské nezávislosti hrál roli korektora v konfliktech mezi jednotlivými státními institucemi (vládou, prezidentem, parlamentem). **Ústavní soud** se skládá z třinácti soudců, jmenovaných na dvanáct let prezidentem republiky z dvojnásobného počtu kandidátů navržených Národní

radou Slovenské republiky. Ústavním soudcem se může stát osoba volitelná do Národní rady Slovenské republiky, která dosáhla čtyřiceti let, má vysokoškolské právnické vzdělání a je nejméně patnáct let činná v právnickém povolání. **Soudci ústavního soudu** disponují stejnou imunitou jako poslanci Národní rady SR. Výkon funkce soudce Ústavního soudu Slovenské republiky je neslučitelný s členstvím v politické straně, s výkonem poslaneckého mandátu, s funkcí v jiném orgánu veřejné moci, s pracovním poměrem, podnikatelskou činností atd. V čele Ústavního soudu je předseda, kterého zastupuje místopředseda.

Z **relativně rozsáhlých pravomocí** Ústavního soudu lze zmínit rozhodování o souladu zákonů, nařízení vlády, vyhlášek ministerstev, obecně závazných nařízení orgánů územní samosprávy s ústavními předpisy a mezinárodními smlouvami. Ústavní soud rozhoduje o stížnostech fyzických nebo právnických osob, které se domáhají ochrany svých porušených základních práv a svobod. Ústavní soud je i příslušný podávat výklad Ústavy. Má pravomoc rozhodovat o ústavnosti a zákonnosti voleb do Národní rady SR, prezidenta a orgánů územní samosprávy. Rozhoduje o stížnostech proti výsledku referenda a lidového hlasování o odvolání prezidenta SR. Je rovněž příslušný ve věci žaloby Národní rady SR proti prezidentovi ve věci úmyslného porušení ústavy a vlastizrady. Po novele 2001 může též rozhodovat na návrh prezidenta o ústavnosti předmětu referenda.

3.2 Obecné soudy

Obecnou soustavu slovenských soudů, které jako nezávislé a nestranné právní subjekty vykonávají soudnictví, tvoří podle ústavy **Nejvyšší soud a ostatní soudy**. Soudci jsou při výkonu funkce nezávislí a jsou jmenováni prezidentem na doživotí. Novelou z roku 2001 byl zaveden nový ústavní orgán **Soudní rada**, která předkládá prezidentovi Slovenské republiky návrhy na jmenování a odvolávání soudců do funkce, a to včetně předsedy a místopředsedy Nejvyššího soudu, rozhoduje o přidělení a přeložení soudce, volí a odvolává členy disciplinárních senátů soudů. Předsedou Soudní rady je předseda Nejvyššího soudu. Ostatní členové jsou voleni či jmenováni a případně odvoláváni různými orgány (osm přímo soudci, tři Národní rady Slovenské republiky, tři prezidentem, tři vládou). Funkční období členů rady je pětileté, přičemž mohou být voleni či jmenováni nejvýše dvakrát po sobě.

4. ÚSTAVA SLOVENSKÉ REPUBLIKY

Ústava Slovenské republiky byla schválena Národní radou Slovenské republiky 1. září 1992 a účinnosti nabyla s výjimkou vybraných ustanovení již **1. října 1992**. Slovenská ústava má podobu psaného ústavního dokumentu rigidního charakteru, k jehož změně je zapotřebí souhlas třípětinové většiny Národní rady Slovenské republiky. Interpretací ústavy a kontrolou jejího dodržování je pověřen Ústavní soud Slovenské republiky. Slovenská ústava se člení na preambuli a devět hlav, které se dále dělí na oddíly, případně celkem **156 článků**, odstavce a písmena.

První hlava se dělí na tři oddíly, jmenovitě oddíl o základních ustanoveních (Slovenská republika je svrchovaný, demokratický a právní stát, státní moc pochází od občanů, kteří ji vykonávají prostřednictvím volených zástupců, anebo přímo, území státu je jednotné a nedělitelné a státním jazykem ve Slovenské republice je slovenština), státních symbolech (státní znak, vlajka, pečeť a hymna) a hlavním městem Slovenské republiky (Bratislava). **Druhá hlava** se v osmi oddílech věnuje základním právům a svobodám občanů Slovenské republiky, a to základním právům lidským, politickým, právům národnostních menšin a etnických skupin, hospodářským, sociálním a kulturním právům, právům na ochranu životního prostředí a kulturního dědictví a právům na soudní a jinou právní ochranu. **Třetí hlava** o dvou oddílech pojednává o hospodářství Slovenské republiky (mj. o Národní bance Slovenska a jejím řídicím orgánu Bankovní radě, státním rozpočtu, místních a celostátních daních ad.) a Nejvyšším kontrolním úřadu Slovenské republiky, který coby nezávislý orgán kontroly nejméně jednou ročně předkládá Národní radě Slovenské republiky zprávu o výsledcích kontrolní činnosti. **Čtvrtá hlava** je věnována územní samosprávě, **pátá hlava** zase subjektům (Národní rada Slovenské republiky) a formám (referendum) zákonodárné moci. **Šestá hlava** o dvou oddílech pojednává o výkonné moci, resp. prezidentu a vládě Slovenské republiky, **sedmá hlava** je věnována Ústavnímu soudu a soudní soustavě Slovenské republiky, **osmá hlava** prokuratuře Slovenské republiky a úřadu veřejného ochránce práv. **závěrečná hlava devátá** je pak určena přechodným a závěrečným ustanovením.

Slovenská ústava byla dosud novelizována celkem devětkrát, a to v novelách 244/1998 Z. z., 9/1999 Z. z. (změna ve volbě prezidenta), 90/2001 Z. z. (nejrozsáhlejší novelizace v souvislosti s přípravou vstupu do EU), 140/2004 Z. z., 323/2004 Z. z., 463/2005 Z. z., 92/2006 Z. z., 210/2006 Z. z. a poslední úprava č. 100/2010 Z. z., která nabyla účinnosti 1. ledna 2011.